

інтелектуального розвитку формується позитивне ставлення до праці, виховується бажання і вміння працювати, любов і повага до трудової діяльності.

Висновки. Отже, творча діяльність учнів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку – це продуктивна форма діяльності учнів початкової школи, яка спрямована на оволодіння ними творчим досвідом пізнання, створення, перетворення, використання в новій якості об'єктів духовної і матеріальної культури в процесі освітньої діяльності, яка здійснюється спільно з педагогами і батьками.

Перспектива дослідження. У розробці методичного матеріалу для дослідження творчого розвитку учнів з порушеннями інтелектуального розвитку початкових класів на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головина Т. Н. Особенности изобразительной деятельности учащихся вспомогательной школы. М. : Педагогика, 1990. 120 с.
2. Грошенко И. А. Изобразительная деятельность во вспомогательной школе. М. : Просвещение, 1982. 168 с.
3. Дмитрієва І. В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: монографія. Слов'янськ, 2008. 425 с.
4. Дмитрієва І. В. Корекційний вплив образотворчого мистецтва на інтелектуальний розвиток учнів допоміжної школи. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : наук.-метод. збірник. К. : Науковий світ, 2001. С. 43–45.
5. Дульнев Г. М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе. М. : Просвещение, 1969. 212 с.

Лебедь Наталія Федорівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Науковий керівник – **Бондаренко Ю.А.**, докт. пед. наук,
професор

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З РОДИНАМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена проблематиці взаємодії організацій громадянського суспільства з родинами, в яких виховуються діти з особливими освітніми потребами. Зокрема, у статті перераховані основні проблеми, з якими стикаються родини зазначеної категорії та сформульовані конструктивні напрями співпраці, орієнтовані на вирішення

цих проблем. Фокус співпраці враховує діяльність громадських організацій в Україні як на національному, так і на локальному рівнях.

Ключові слова: громадські організації, родини, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, напрями конструктивної взаємодії.

Lebed Nataliya Fedorivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A. S. Makarenko University

Supervisor - **Bondarenko Y. A.** - Doctor ped. science,
professor

DIRECTIONS OF NON-GOVERNMENT ORGANIZATIONS INTERACTION WITH FAMILIES RAISING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article is devoted to the issue of interaction of Non-government organizations and families raising children with special educational needs. In particular, the article lists the main problems faced by families of this category and formulates constructive directions of cooperation focused on solving these problems. The focus of cooperation is on the activities of public organizations in Ukraine at both national and local levels.

Key words: Non-government organisations, families raising children with special educational needs, directions of constructive interaction.

Постановка проблеми. Громадські організації є частиною громадянського суспільства. В державах з розвинутими демократіями громадські організації мають значний вплив та є рушійною силою реформ в усіх сферах суспільного життя.

Громадські організації – це добровільні об'єднання громадян, що створюються для вирішення проблем громадян та вираження спільних інтересів[4]. Саме громадські організації надають можливість суспільству нормально функціонувати і розвиватися.

Зауважимо, що громадські організації мали значний вплив на розвиток інклюзивної освіти в різних країнах світу. Переважна більшість змін, пов'язаних із впровадженням інклюзії в освітню систему України, також були реалізовані за участі, а подекуди, й тиску проактивних громадських організацій.

Співпраця громадських організацій з родинami, які виховують дітей з особливими освітніми потребами (далі ООП) є поширеною практикою. Зважаючи на такі переваги громадських організацій, як гнучкість, інноваційність, незалежність, активна позиція команди, наявність мережі партнерів та волонтерів, вміння швидко ініціювати та впроваджувати зміни, ефективно комунікувати на різних рівнях, така співпраця є конструктивною та

ефективною, а результатом її є важливі рішення, що сприяють вирішенню значної кількості проблем, з якими стикаються родини зазначеної категорії.

Аналіз актуальних досліджень. Питаннями взаємодії у сім'ях, де виховуються діти з порушеннями розвитку, займалися А. Колупаєва, Л. Наконечна, В. Балан, Л. Борте, В. Бонтарь та ін. Деякі аспекти соціальної роботи з сім'ями, що виховують дитину з особливими освітніми потребами, присвячені публікації І. Іванової, Г. Кравченко, В. Тарасун, А. Романенко, М. Радченко, В. Сорокіна, та ін.

Втім, незважаючи на актуальність окресленого питання та численні ініціативи, які впроваджуються громадськими організаціями, питання розробки комплексної системи конструктивної взаємодії «родина – дитина з ООП – громадська організація» є малодослідженим.

Метою статті є визначити напрями взаємодії громадських організацій з родинами, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Дослідники звертають увагу на виняткове значення родини як середовища для життя, розвитку, навчання та виховання дитини, особливо для дітей з порушеннями розвитку, адже для них родина є ще й першим і основним реабілітаційним середовищем. Родина – це мікросоціум, в якому розвивається дитина, формується її характер, емоційно-вольові якості, цінності, ставлення до людей, закладається фундамент та набувається перший досвід міжособистісних взаємин.

Концепція реформування освіти називає винятковою роль сім'ї у вихованні дітей. Необхідність надання якісної комплексної допомоги сім'ям, де виховується дитина з особливими освітніми потребами, продиктована Державною цільовою програмою «Національний план дій із реалізації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю», Законом України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», та ін. Національне законодавство визначає громадські організації партнером у реалізації державної політики у зазначені сфері. Саме тому необхідним кроком постає розроблення системи конструктивної співпраці «родина – дитина з ООП – громадська організація», яка допоможе налагодити взаємодію родин та громадських організацій, результатом якої стане системна, послідовна взаємодія та впроваджені зміни як результат цієї взаємодії.

М. Порошенко також відзначає, що дитячі й молодіжні громадські організації та об'єднання дітей є важливим суспільним інститутом соціалізації

дітей з ООП. Участь у їх діяльності сприяє вияву самостійності дітей та учнівської молоді, реальній участі у житті суспільства, задоволенню потреб у спілкуванні з однолітками, самоствердженню у суспільно значущій діяльності[3].

Громадські організації в Україні у сфері інклюзії працюють у різноманітних напрямках: реалізують та впроваджують ініціативи, спрямовані на розвиток інклюзивної освіти, розширення можливостей доступу до освітніх та інших послуг, правовий захист тощо.

Тріада «родина – дитина з особливими освітніми потребами – громадська організація» передбачає конструктивну взаємодію громадської організації із сім'єю дитини з особливими освітніми потребами для напрацювання ефективних форм, методів та інструментів, які б забезпечували соціалізацію дитини, створювали можливості для розвитку та спілкування, допомагали в навчанні. Втім, окрім пришвидшення процесу соціалізації та створення комфортних умов для навчання та виховання, громадські організації також можуть забезпечувати ресурсну підтримку батькам, зокрема психологічну підтримку, інформаційно-правову допомогу, практичні знання та навички, досвід адвокації та співпраці з органами місцевої влади, сприяти самозайнятості членів та членкинь родин дитини з ООП та їх реалізації в суспільстві, розвивати потенціал громадського активізму у батьків.

О. Ферт визначено функції громадських організацій, які працюють у сфері інклюзії: забезпечують зворотний зв'язок між людьми з інвалідністю та/або особливими освітніми потребами й державними органами (об'єднуюча функція); беруть участь у супроводженні нормативно-правових актів і державних програм (супроводжувальна функція); проводять експертизу та оцінку діючих нормативно-правових документів, що стосуються прав та інтересів людей із інвалідністю (оцінювальна функція); здійснюють безпосередню допомогу людям із інвалідністю (підтримуюча функція); консультують органи виконавчої (консультативна функція); здійснюють контроль за дотриманням чинних нормативно-правових актів (контролююча функція); виконують роль суб'єкта законопроектної ініціативи (законотворча функція); забезпечують навчально-виховну діяльність шляхом проведення семінарів, інформування громади через засоби масової інформації (просвітницька функція) [6].

Формуванню напрямів, у яких є можливою співпраця громадських організацій з будь-якими цільовими групами, передують дослідження та аналіз

проблем, з якими стикається цільова група, яка є у фокусі діяльності громадської організації.

Численні опитування членів родин, що виховують дітей з ООП, констатують такі проблеми, з якими стикаються ці родини:

1) емоційно-психологічні (пов'язані з психологічним прийняттям в сім'ї дитини з порушеннями розвитку, надмірна акцентуація уваги на порушеннях розвитку, які має дитина, гіперопіка; окрема група - погіршення відносин між членами родини: між батьком та матір'ю, батьками та іншими дітьми, близькими родичами). Часто згадані проблеми ускладнені низьким ступенем розвитку соціально-психологічних механізмів внутрішньо родинної взаємодії (взаємодопомоги, поваги, взаємного терпіння та порозуміння);

2) соціально правові, передусім порушення прав дитини, недоступність правової допомоги, відсутність знань про механізми впливу;

3) фінансово-професійні. Члени родини не завжди мають можливість виглядати конкурентно на ринку праці, будувати кар'єру, інколи фізично не можуть влаштуватись на роботу, оскільки постійно здійснюють догляд за дитиною/дітьми.

Відтак, частково зазначені проблеми родин можуть ефективно вирішуватись громадськими організаціями. Тому, на нашу думку, перелік основних напрямів взаємодії громадських організацій з родинами може мати такий узагальнений вигляд:

- об'єднання батьків особливих дітей для взаємодопомоги, спілкування, захисту прав та інтересів;
- психологічна підтримка дітей та членів їхніх родин;
- дослідження громадської думки, моніторингові дослідження, орієнтовані на визначення проблем, з якими стикаються родини, та їхніх потреб;
- адаптація, розвиток творчого потенціалу і активізація життєвої позиції дітей з порушеннями розвитку та членів їхніх родин;
- створення в суспільстві атмосфери поваги і толерантності до дітей і дорослих з особливими потребами;
- інформаційна та правова підтримка сімей які виховують дітей з ООП;
- нематеріальна допомога у розвитку та абілітації/реабілітації дітей з ООП;

- забезпечення доступу до освіти; розширення можливостей для навчання, виховання, соціалізації дітей з ООП;
- моніторингова та адвокаційна діяльність для оцінки якості рівня доступності середовища та послуг;
- соціальна інтеграція сімей;
- сприяння працевлаштуванню, навчанню членів родини, здобуванню ними конкурентних навичок для впевненої конкурентності на ринку праці;
- підтримане проживання осіб з інвалідністю;

Перелік напрямів можливої співпраці не є вичерпним і вони визначаються проблемами сім'ї.

Висновки. Співпраця громадських організацій та родин, які виховують дітей з ООП, має тривалу історію та успішні практики, результатом яких є вирішення значної кількості проблем, з якими стикаються члени цих сімей: від надання психологічної, правової допомоги, допомоги у працевлаштуванні - до формування політик, направлених на досягнення певних змін, адвокацію, лобіювання різноманітних ініціатив.

Перспектива дослідження полягає в розробці науково обґрунтованих рекомендацій для впровадження в практику діяльності громадських організацій напрямів співпраці з родинами, в яких виховуються діти з ООП. Результати дослідження можуть використовуватися представниками громадських організацій, родинами, викладачами вищих навчальних закладів.

Розвиток співпраці громадського сектору та родин позитивно вплине на життя сімей, що виховують дітей з особливими освітніми потреби, а також сприятиме зростанню рівня професійності в діяльності громадських організацій, їхній організаційній стійкості, розвитку та зміцнення громадянського суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закусило О. Ю., Вільхова-Марчук Н. В. Прикладні аспекти соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами. *Сучасні проблеми навчання, виховання та інклюзії людей з особливими потребами*. Розділ I. 2009 С. 76–82.
2. Оксенюк О. Соціальний супровід сім'ї дитини з особливими потребами. *Social Work and Education*. Vol.5. 2018. № 1. С. 38–46.
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ "Агентство "Україна", 2019. 300 с.
4. «Про громадські об'єднання»: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата запиту 08.05.2021)

5. Софій Н., Кавун Ю. Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності. 2006. 141 с.

6. Ферт О. Г. Педагогічні засади діяльності громадських організацій у сфері формування інклюзивної освітньої політики в Україні і Канаді : автореф. дис. канд. пед. наук. Житомир, 2016. 23 с.

Литовченко Анастасія Олексіївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – **Косенко Ю. М.**, канд. пед. наук,
доцент

**РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ
З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ**

У статті наголошено на важливості розвитку комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру. Описано види комунікації: вербальну та невербальну. Наголошено на необхідності адаптації дітей з РАС до вимог соціуму та мікроколективу освітнього закладу, усвідомлення соціальних ситуацій дітьми цієї категорії, передбачуваності та адекватності комунікації. Зазначені шляхи послідовності освоєння спілкування такими особами, які необхідні для повноцінної комунікації. Підкреслено важливість системи комунікації «PECS» для реалізації цих потреб.

Ключові слова: розвиток комунікативних навичок, діти з розладами аутистичного спектру, використання системи «PECS».

Lytovchenko Anastasiya Oleksiyivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
A.S. Makarenko University
Supervisor - **Kosenko Y.M.**, Ph.D. ped. Science, docent

**DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS IN CHILDREN WITH AUTISM
SPECTRUM DISORDERS**

The article emphasizes the importance of developing communication skills in children with autism spectrum disorders. Types of communication are described: verbal and nonverbal. Emphasis is placed on the need for adaptation of children with ASD to the requirements of society and the micro-staff of the educational institution, awareness of social situations by children in this category, predictability and adequacy of communication. The ways of sequence of mastering of communication by such persons which are necessary for full-fledged communication are specified. The importance of the PECS communication system for the realization of these needs is emphasized.

Keywords: development of communication skills, children with autism spectrum disorders, use of the PECS system.